

GLOBALLASHUV JARAYONIDA MARKAZIY OSIYO DAVLATLARI MILLIY IDENTITETINI SAQLASH MUAMMOLARI

Toshmurodov Husanjon Erkinovich

Annotatsiya: Maqolada globallashuv jarayonining Markaziy Osiyo davlatlari milliy identitetiga ko'rsatayotgan ta'siri chuqur tahlil qilinadi. Globallashuv natijasida yuzaga kelayotgan madaniy almashinuv, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng tarqalishi, xorijiy ta'lim va madaniy standartlarning kirib kelishi, hamda xalqaro iqtisodiy-siyosiy jarayonlar mintaqa xalqlarining tarixiy, madaniy va ma'naviy asoslariga bo'lgan munosabatini o'zgartirib borayotgani yoritiladi. Milliy o'zlikni anglash, madaniy merosni asrab-avaylash, ona tilini rivojlantirish va avlodlar o'rtasida an'analarni uzluksiz yetkazish kabi omillarning millat taraqqiyotidagi o'rni alohida ta'kidlanadi. Shuningdek, Markaziy Osiyo mamlakatlarida milliy identitetni saqlash yo'lidagi asosiy muammolar — ta'lim va madaniy infratuzilmaning sustligi, mahalliy kontentning global media oqimida raqobatbardosh emasligi, yoshlarda global madaniyatga ortiqcha qiziqish kabi masalalar tahlil qilinadi. Tadqiqotda mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy qarashlari o'rganilib, davlat siyosati, ta'lim tizimi va madaniy diplomatiya vositalari orqali milliy identitetni mustahkamlash bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan. Ushbu tavsiyalar, jumladan, raqamli madaniy platformalarni rivojlantirish, ko'p tilli kontent yaratish, diaspora salohiyatidan foydalanish va mintaqaviy hamkorlikni kengaytirish yo'llarini o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: globallashuv, milliy identitet, Markaziy Osiyo, madaniy meros, til, an'ana, madaniy diplomatiya, raqamli platformalar.

Kirish: XXI asrda globallashuv insoniyat taraqqiyotining eng asosiy jarayonlaridan biriga aylandi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keskin rivojlanishi, transport va savdo yo'llarining kengayishi, madaniyatlararo aloqalarning kuchayishi dunyoni yagona ijtimoiy-madaniy makonga aylantirmoqda. Shu bilan birga, globallashuv jarayonida milliy identitet — ya'ni xalqning o'zini millat sifatida anglashini ta'minlaydigan tarixiy, madaniy va ma'naviy asoslar — ma'lum xavf ostida qolmoqda. Markaziy Osiyo mintaqasi qadimdan boy madaniyat, til, urf-odat va diniy an'analarga ega bo'lib, bugungi global o'zgarishlar fonida milliy o'zlikni saqlash

muammosi dolzarb masalalardan biri sifatida kun tartibida turibdi. Markaziy Osiyo davlatlari (O'zbekiston, Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston, Turkmaniston) globallashuv ta'siriga qaramasdan, mamlakatlarning milliy identitetini saqlash uchun muhim strategik kurash olib bormoqda. Milliy identitet — bu tarixiy meros, ona tili, din, urf-odatlar, badiiy meros, urf-odat va xalq tajribalarining birlashuvi hisoblanib, ular “kelajak avlodga kim ekanligimizni eslatadi”.

Globallashuvning Markaziy Osiyo milliy identitetiga ta'sirini media va madaniy almashinuvning kuchayishi bilan ham tasniflash mumkin. Internet, ijtimoiy tarmoqlar, keng xalqaro televideniya va musiqiy trendlar yosh avlodda global madaniyatni istilo qiladi. Bu jarayonlar: mahalliy urf-odat va tillarni ahamiyatini kamaytiradi; o'zlikni anglash va saqlash jarayonlariga ta'sir etadi. Yoshlar “global identitet” mazmunida ko'proq xorijiy tilda muloqot qiladigan madaniyatni afzal ko'rayotgani kuzatish mumkin. Markaziy Osiyoda etnik, regional, urug' va klanlarga asoslangan submilliy guruhlar tarixiy kontekstda mavjud. Globallashuv sharoitida bu guruhlar milliy birlikdan ajralishga olib keladi; sentralizatsiya strategiyalari submilliy ixtiloflarni bekor qila olmaydi. Tojikiston va Qirg'izistonda Amerika va Yevropa ijtimoiy institutlari tomonidan qo'llab-quvvatlanayotgan siyosat, yuklama natijasida ichki nizolar kuchaymoqda.

Xitoyning “Bir kamar — bir yo'l” tashabbusi, Rossiya va G'arb davlatlarining mintaqaga iqtisodiy-siyosiy ta'siri Markaziy Osiyoning geosiyosiy pozitsiyasini o'zgartiradi, shuningdek, lokal identitet strategiyalarini cheklab qo'yadi. Ular:

iqtisodiy qaramlik; tashqi boyliklar (maktab, media, investitsiyalar) orqali vertikal nazoratni oshiradi. Natijada, milliy siyosat va o'z mustaqilligini saqlashda qiyinchiliklarga duch keladi. Markaziy Osiyoda milliy identitetni saqlashdagi asosiy muammolar bu - ta'lim va madaniy infrastrukturaning sustligi, milliy tarix, qadriyatlar va tilga bag'ishlangan ta'lim dasturlarining cheklanganligi. Davlat tomonidan: zamonaviy o'quv materiallari, raqamli resurslar, keng qamrovli madaniy markazlar va kutubxonalar yo'qligi; marketing influencer kontentlari orqali yoshlarning global brendlarga qiziqishi ortib borayotgani. axborot makonidagi regional platformalarning yetishmasligi mahalliy, mintaqaviy va xalqaro mass-media platformalari identitetni targ'ib qilishda yetarlicha kuchli emas. Bu: yoshlar global kontentni qabul qilishda

kamroq tanlovga ega bo'layotganini anglatadi; ijtimoiy tarmoqdagi lokal va global kontent muvozanati buziladi.

Global tendensiyalarning lokal qadriyatlarga tahdidini ko'radigan bo'lsak, global media, moda, til modeli (ingliz tili, g'arbcha kontent) mahalliy urf-odat, ona tili, diniy qadriyatlarning ahamiyatini pasaytiradi. Ko'cha kulturi va hayot tarzi urf-odatlarning o'zgacha shaklga kelishiga sabab bo'ladi.

Milliy identitetni saqlash va kuchaytirish bo'yicha tavsiyalar: Ma'naviy va tarixiy ta'limni takomillashtirish, ta'lim dasturlariga o'zlik, milliy tarix, madaniyat va meros bo'limlarini kiritish. Zamonaviy multimedia (podkast, video leksiya, interaktiv qo'llanmalar) orqali yangicha yondashuv orqali axborot maydonini mustahkamlash. Raqamli media platformalarni (YouTube, Telegram, mahalliy mobil ilovalar) milliy kontent bilan boyitish.

Ko'p tilli kontent, bilim va qadriyatlarni birlashtiruvchi tashabbuslarni rivojlantirish. Diaspora va regional hamkorlikni kuchaytirish, diasporalarni madaniy diplomatiya vositasi sifatida faollashtirish, xalqaro festivallar, konferentsiyalar orqali tajriba almashish. Mintaqaviy integratsiya platformalari (masalan, ilmiy, madaniy klasterlar, biznes-forumlar) orqali umumiy identitetni qo'llab-quvvatlash.

Yoshlar orasida tarmoqli hamkorlikni rivojlantirish, global yetakchilar bilan musobaqalar, start-up inkubatorlar orqali global tajriba va mahalliy qadriyatlarni assimilyatsiya qilish. Tillarni saqlash bilan chet tillarni rivojlantirishni uyg'unlashtirgan strategiyalarni qo'llash. Siyosiy va iqtisodiy mustaqillikni ta'minlash. Milliy media nomli markazlar, moliyalashtirilgan stipendiyalar orqali madaniy investitsiyani kuchaytirish. Ichki iqtisodiy barqarorlik, turizm, madaniy mahsulotlar eksporti orqali milliy brendni shakllantirish.

Xulosa. Globallashuv — Markaziy Osiyo uchun nafaqat tahdid, balki imkoniyatdir. Uni to'g'ri idrok etgan holda: madaniy boylikni saqlash va yoshlarni tarixiy merosga bog'lash, axborot makonini mustahkamlash va o'zlikni targ'ib qilish, diaspora hamda mintaqaviy hamkorlikni rivojlantirish orqali milliy identitetni shakllantirishga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Jo'rayev, M. (2019). "Globallashuv va milliy qadriyatlar uyg'unligi." Ijtimoiy fanlar jurnali, 2(1), 45–50.
2. Raxmonov, A. (2020). "Milliy identitetni shakllantirishda madaniyat va ta'limning o'rni." O'zbekiston madaniyati va san'ati jurnali, 3, 12–18.
3. Qodirova, N. (2021). "Globallashuv sharoitida yoshlarning o'zligini anglash jarayonlari." Tafakkur ilmiy jurnali, 1(4), 78–84.
4. Usmonova, Y. E. (2023). "Markaziy Osiyoda milliy identitet va globallashuv." ORIENS: Journal of Oriental Studies, 8, 65–71.
5. Anderson, B. (2006). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
6. Gellner, E. (2008). *Nations and Nationalism*. Cornell University Press.
7. Smith, A. D. (1991). *National Identity*. Reno: University of Nevada Press.
8. CABAR.asia. (2022). Barriers and bridges for the formation of regional identity in Central Asia. Retrieved from: <https://cabar.asia/en/barriers-and-bridges-for-the-formation-of-regional-identity-in-central-asia>
9. Bestpublication.net. (2022). "Milliy identitet va globallashuv: nazariy yondashuvlar." O'zbekistonda fanlar rivoji jurnali, 4(12), 115–123.
10. Scientific-jl.com. (2023). "Globallashuv sharoitida yoshlarning milliy o'zlikni anglash muammolari." Tadqiqotlar va innovatsiyalar jurnali, 2(5), 55–62.